

Антипенко Є.Ю.,
д.т.н., професор кафедри фінансів,
Ногіна С.М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Піддубна Ю.С.,
Запорізька державна інженерна академія

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ ДО ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні приводить до відповідальності та самостійності підприємств та інших суб'єктів ринку у розробленні та ухваленні управлінських рішень. Їх ефективність значною мірою залежить від об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки фінансового стану підприємства загалом і ділової активності зокрема. Економічна наука до кінця ХХ століття не приділяла достатньо уваги розгляду ділової активності підприємств як особливої категорії соціально-економічних відносин. Тим часом ділова активність у ході еволюції людства й світового господарства зазнавала суттєвих якісних змін й відігравала вирішальну роль у його прогресі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «ділова активність» з'явився в Україні в 90-і роки з розвитком підприємництва й виникненням таких понять, як діловий ризик і діловий крах, запобігання якого вимагає активних дій від підприємців [4, с. 215].

Проблеми визначення сутності та оцінювання ділової активності розглядаються в працях вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: Р. О. Костирко, М. Денисенко, В. Шкардун, Н. Ковпак, М. Д. Білик, О. В. Павловська, Д. А. Аакер, Е. Дж. Долан, А. Д. Шеремет, В. В. Ковальов, Г. В. Савицька та ін. У той же час механізми оцінки ділової активності залишаються слабо розробленими, оскільки кожен з авторів пропонує різні методики розрахунку її показників, які, в основному, характеризують тільки окремі аспекти ефективності окремого суб'єкта господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є уточнення методичних підходів до визначення поняття та оцінки ділової активності, вдосконалення характеристики терміну «ділова активність» та пошук шляхів росту ділової активності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах дефіциту ресурсів, що склалися в Україні, проблеми ефективного розподілу та використання ресурсів підприємств виходять на одне з перших місць. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є оцінка й аналіз ділової активності суб'єкта господарювання.

За економічним змістом ділову активність підприємств можна розглядати як у широкому, так і вузькому значенні. У широкому розумінні вона означає весь спектр зусиль підприємства, спрямованих на просування на ринках продукції, праці, капіталу [16, с. 110].

У вузькому розумінні, тобто при аналізі фінансово-господарської діяльності, ділова активність підприємства означає його виробничу й комерційну діяльність.

Проведення аналізу теоретичних аспектів ділової активності доцільне із урахуванням наявних підходів до визначення цього поняття (рис. 1).

Проаналізувавши наведені підходи до визначення поняття ділової активності підприємства, можна зробити висновок, що погляди дуже різні і немає єдиної характеристики цього терміну. Кожний автор намагається виокремити якісь найбільш важливі, на його думку, особливості, нюанси, що є на фоні інших більш значущими.

Але не можна акцентувати увагу лише на вузькому або на широкому визначенні ділової активності. Досвід опрацьованих фахових джерел настановує на необхідність удосконалення та уточнення існуючих понять ділової активності [10; 11].

Виконаний аналіз дозволив визначити, що ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану по всім видам показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку.

З метою позиціонування ділової активності в системі управління і вибору найбільш ефективних моделей та інструментів до її формування на підприємстві, були систематизовані основні підходи щодо аналізу ділової активності підприємства, які наведені в табл. 1.

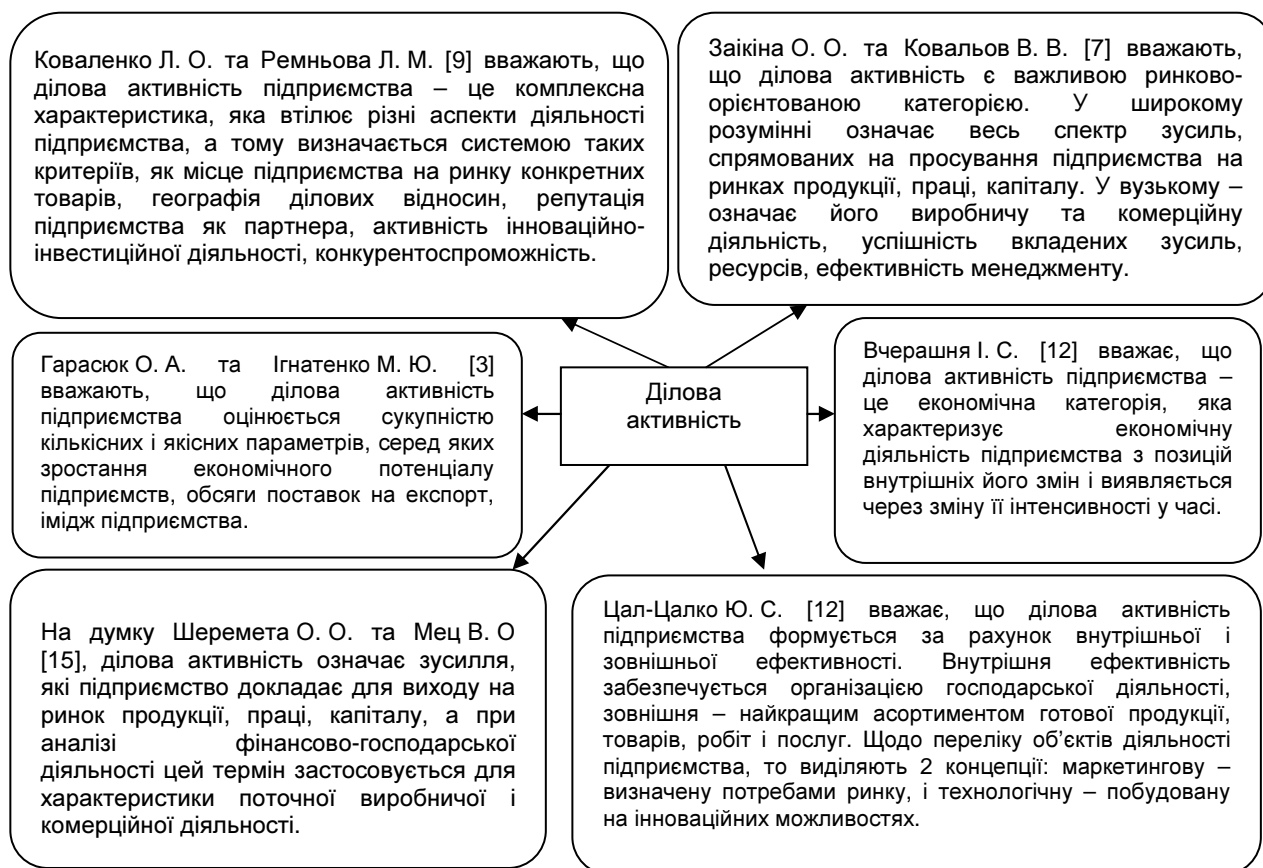

Рис. 1. Визначення, що характеризують сутність ділової активності підприємства

Таблиця 1

Існуючі підходи до змісту системи показників аналізу ділової активності підприємства

Автори	Сутність підходу	Основні показники
А. Д. Шеремет, Г. В. Савицька [16]	Ототожують ділову активність і оборотність активів та зобов'язань.	Коефіцієнти оборотності капіталу, рентабельність та оборотність капіталу.
Р. Холт [15]	Спирається на показники ефективності виробничої діяльності, які вимірюють прибутковість фірми і її здатність використовувати активи.	Прибутковість продажів, валовий прибуток, прибутковість активів, прибутковість капіталу, прибуток на акцію, показники виплати дивідендів і покриття відсотків, рентабельність капіталу.
О. В. Єфимова [6]	Акцентує увагу на аналізі операційного циклу.	Період операційного циклу, обороту оборотних активів, середній період обороту грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень.
В. А. Лубков [1]	Запропонував показники аналізу ділової активності, що враховує внутрішні і зовнішні взаємозв'язки.	Економічна додана вартість, коефіцієнт інвестиційної ділової активності.
В. В. Ковальов [8]	Вважає, що ділова активність комерційної організації проявляється в динамічності її розвитку.	Оцінка ступеня виконання планів, норм, нормативів; коефіцієнт стійкості економічного зростання; оцінка динамічності розвитку фірми.
Л. І. Ушвицький [1]	Розглядає ділову активність через призму якісних показників.	Становище на ринку; ділова репутація; залежність компанії від великих постачальників.
Дж. К. Ван Хорн [5]	Бачить методику оцінки ділової активності в розгляді питання про зовнішнє фінансування.	Показники ліквідності; питомої ваги позикового капіталу, рентабельності, забезпеченості відсотків за кредитами.
Ю. Брігхем [2]	Ділову активність оцінює коефіцієнтами якості управління активами, робить наголос на порівняння отриманих коефіцієнтів зі середньогалузевими даними.	Оборотність товарно-матеріальних запасів, середній термін інкасації, оборотність основних засобів, оборотність всіх активів.

Проаналізувавши основні підходи до змісту системи показників аналізу ділової активності підприємства зарубіжних та вітчизняних вчених, можна зробити висновок, що Ю. Брігем, А. Д. Шеремет, Г. В. Савицька, О. В. Єфимова бачать аналіз ділової активності суб'єктів господарювання, перш за все, в показниках оборотності. Слід зауважити, що аналіз оборотності – невід'ємна, але не єдина складова аналізу ділової активності підприємства.

Більш вдалим є підхід В. В. Ковальова, який пропонує оцінювати ділову активність підприємства враховуючи коефіцієнт стійкості економічного зростання, проводити оцінку динамічності розвитку ринку. Л. І. Ушвицький бере до уваги у своєму підході якісні показники оминаючи кількісні, що, на нашу думку, може бути причиною значних відхилень у розрахунку ділової активності. Підхід Р. Холта щодо оцінки ділової активності спирається на показники ефективності виробничої діяльності, але не розглядає інші види діяльності підприємства, які є не менш важливим аспектом у розрахунку цього показника. Підхід Дж. К. Ван Хорна базується на розрахунку показників ліквідності [5; 13], які не дають змоги точно оцінити ділову активність організації.

Розглядати та аналізувати ділову активність підприємства необхідно в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному (рис. 2).

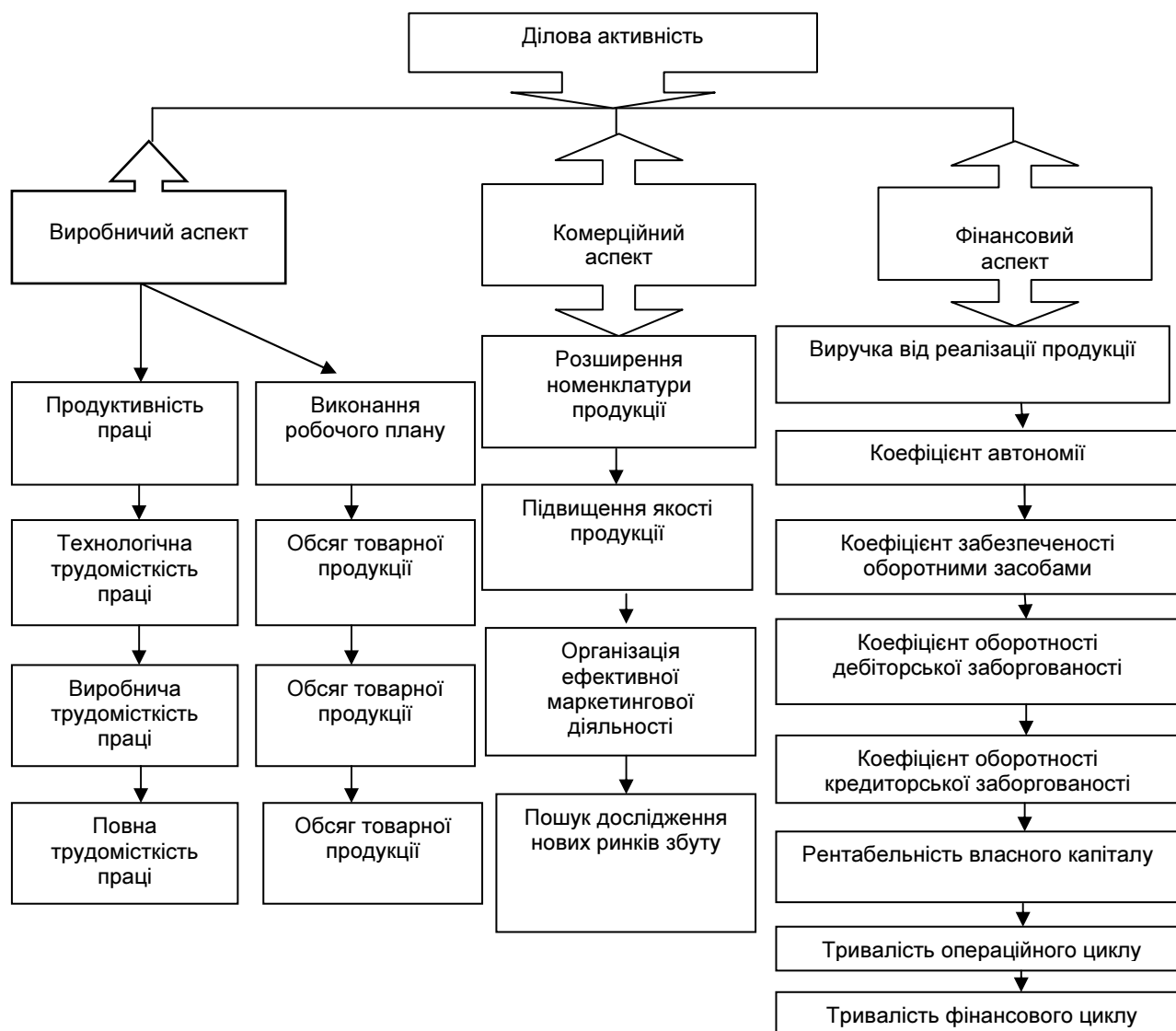

Рис. 2. Схема оцінки ділової активності підприємства

Кожен аспект ділової активності пов'язаний з цілями і завданнями, що стоять перед підприємством на стратегічному та тактичному рівнях управління.

Загально визнано, що ділова активність підприємства знаходиться в безпосередній залежності від стану, динаміки і ефективності використання виробничих ресурсів, які складають майновий базис для господарської діяльності підприємства і визначають специфіку трудових функцій його працівників (рис. 3).

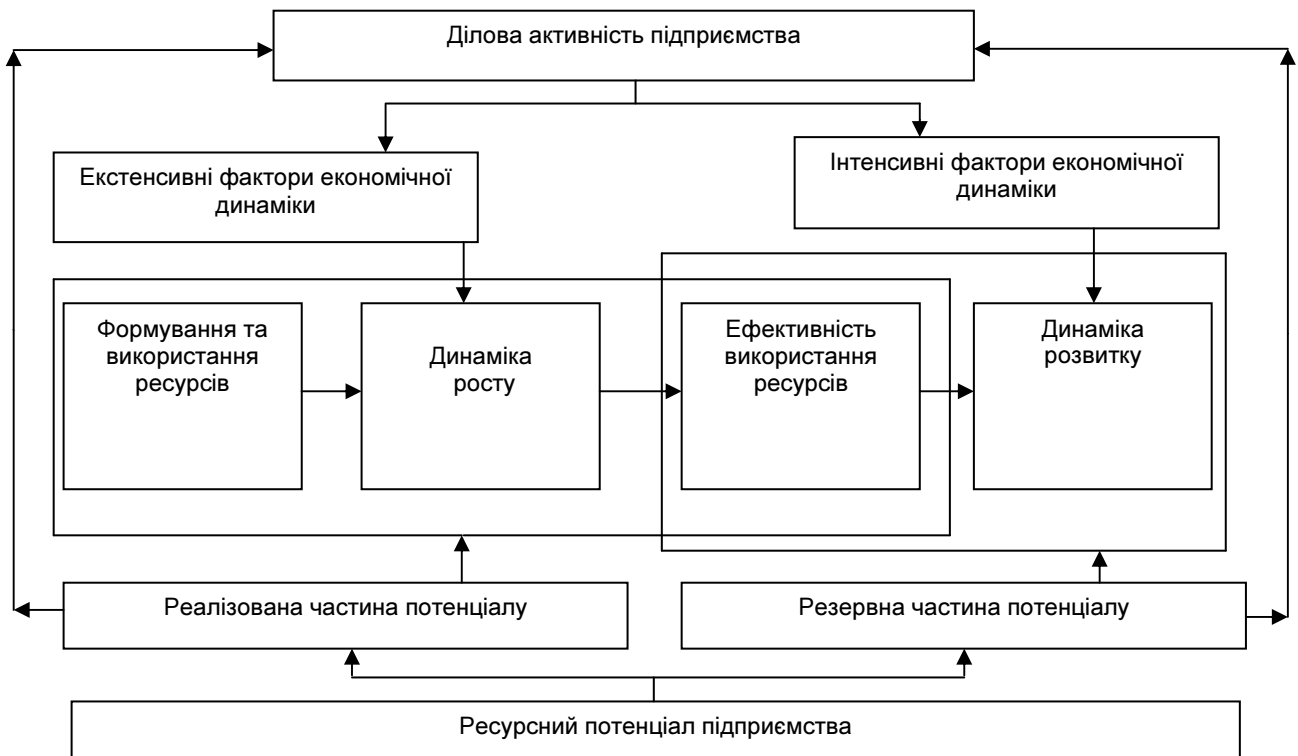

Рис. 3. Схема взаємозв'язку умов економічної динаміки, обумовленої характером використання ресурсів, які формують ділову активність підприємства [14]

Слід зауважити, що не тільки наявність і використання ресурсного потенціалу підприємства виступає фактором формування і рівня прояву його ділової активності, але і, навпаки, від рівня і спрямованості прояву ділової активності залежать динаміка і ефективність використання ресурсів підприємства, вибір пріоритетного для підприємства вектора економічної динаміки [14].

Умови, що зумовлюють залежність ділової активності підприємства від ресурсних факторів його економічної динаміки:

— динаміка зростання ресурсів повинна мати однозначну позитивну спрямованість;

— виявлення спрямованості зміни ресурсних факторів економічної динаміки є однією з найважливіших управлінських завдань, вирішення якої забезпечить зростання ділової активності підприємства;

— визначення резервної частини ресурсного потенціалу слід розглядати як джерело економічного розвитку.

Отже, підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства може розглядатися як умова розвитку ресурсного потенціалу та зростання ділової активності. Дослідження ресурсних факторів економічної динаміки формування ділової активності підприємства можна проводити за допомогою аналізу екстенсифікації та інтенсифікації, а аналіз співвідношення екстенсивних та інтенсивних ресурсних факторів дозволить визначити стадію економічної динаміки і виявляти резерви розвитку ресурсного потенціалу підприємства, залучення яких сприятиме зростанню ділової активності [14].

Висновки з проведеного дослідження. Проведено ретельний аналіз наявних у різних фахових джерелах підходів до системної оцінки ділової активності. Сформовано визначення цього поняття. Запропонована схема оцінки ділової активності підприємства. Розглянуто як один з варіантів зростання ділової активності підприємства підвищення ефективності використання виробничих ресурсів. Слід зауважити, що на сьогодні методика розрахунку й оцінки показників ділової активності підприємства потребує подальшого розвитку і постійного удосконалення.

Бібліографічний список

1. Большой экономический словарь / [под ред. А.Н. Азрилияна]. – М. : «Правовая культура», 1994. – 1376 с.
2. Бригхем Ю. А. Финансовый менеджмент : [учеб. пособ.] / Ю. А. Бригхем, Л. С. Галенски. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 429 с.

3. Гарасюк О. А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства» / О. А. Гарасюк // Вісник КТУ. – 2010. – № 22. – С. 63.
4. Гринькевич О. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств / О. А. Гринькевич, Г. І. Кіндрацька // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 6. – С. 215.
5. Дж. К. Ван Хорн Основы управления финансами / Хорн Ван Дж. К. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 800 с.
6. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности : [учеб. пособ.] / О. В. Ефимова, М.В. Мельник. – М. : Омега-Л, 2004. – 451 с.
7. Заїкіна О. О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством / О. О. Заїкіна // Харчова пром-ть. – 2008. – № 7. – С. 144-148.
8. Ковалёв В. В. Финансы организаций (предприятий) / В. В. Ковалёв. – М. : ТК Велби, Проспект, 2006. - 352 с.
9. Коваленко Л. О. Финансовый менеджмент : [навч. пос.]. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
10. Марченко О. І. Фінансові аспекти ділової активності підприємств / О. І. Марченко // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 136-143.
11. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : [навчальний посібник] / В. О. Мец. – К. : Вища шк., 2003. – 278 с.
12. Нестеренко Н. В. Ділова активність як невід'ємна частина фінансового стану підприємства [Текст] / Н. В. Нестеренко, О. Діхтяр // Економічний аналіз. – 2012. – № 10. – Частина 3. – С. 411.
13. Панков Д. А. Современные методы анализа финансового состояния / Д. А. Панков. – М. : Профит, 2004. – 521 с.
14. Снитко Л. Т. Управление деловой активностью организаций потребительской кооперации: теоретические основы и методическое обеспечение : [монография] / Л. Т. Снитко, Л. Е. Клименко. – Белгород : Кооперативное образование, 2010. – 322 с.
15. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента / Р. Н. Холт. – М. : Дело, 1993. – 128 с.
16. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз / О. О. Шеремет. – К., 2009. – 196 с.

Анотація

У статті досліджена і обґрунтована необхідність та важливість аналізу ділової активності в сучасних умовах розвитку економіки. Розглянуто сутність та зміст ділової активності підприємства, запропоновано визначення цього поняття. Проаналізовані існуючі підходи різних вчених до змісту системи показників ділової активності та наведена власна схема аналізу ділової активності підприємства. Запропоновано, як один з варіантів зростання ділової активності підприємства, підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

Ключові слова: ділова активність підприємства, ефективність менеджменту, ресурсний потенціал, аспекти ділової активності, оцінка, аналіз.

Аннотация

В статье исследована и обоснована необходимость и важность анализа деловой активности в современных условиях развития экономики. Рассмотрены сущность и содержание деловой активности предприятия, предложено определение этого понятия. Проанализированы существующие подходы различных ученых к содержанию системы показателей деловой активности и приведена собственная схема анализа деловой активности предприятия. Предложено, как один из вариантов роста деловой активности предприятия, повышения эффективности использования производственных ресурсов.

Ключевые слова: деловая активность предприятия, эффективность менеджмента, ресурсный потенциал, аспекты деловой активности, оценка, анализ.

Annotation

In the article it has been researched and grounded the importance and the necessity of analysis of business activity in the modern terms of development of economy. Considers the essence and content of the business activity of the enterprise, it is proposed to the definition of this concept. Analyzed the existing approaches of various scientists to the content of the system of indicators of business activity and is given its own scheme of the analysis of business activity of the enterprise. Proposed, as one of the variants of growth of business activity of the enterprise, increase of efficiency of use of resources.

Key words: business activity of the enterprise, performance management, resource potential, aspects of business activity, assessment, analysis.